

ЕСТЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦЬКОЇ ГРИ У ВИХОВАННІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Постановка проблеми. Естетичне виховання в навчальних закладах в основному здійснюється на уроках мистецького циклу, де діти слухають музику, співають, виконують різні види музично-ритмічних рухів, малюють. Під керівництвом педагога дитина прагне проявити себе у виконанні пісні, танцю, передачі образу гри, танцю-імпровізації, створенні і підборі мелодій під час гри на музичних інструментах.

В процесі гри діти набувають вміння самостійно діяти, виконуючи музичні завдання, дозволяє дітям краще, якісніше виконувати музичний матеріал, сприяє розвитку контролю за власним виконанням, музично-естетичних уявлень і музично-сенсорних здібностей. Цьому процесі сприяє наочність навчання, виникнення асоціацій музичних звуків зі звуками оточуючого середовища.

Гра – це, насамперед, творча дія, яка розгортається немовби не в реальному просторі, а у світі символічних значень, типової фантазії. Природа гри синкретична і міфологічна, що відповідає характеру мислення дитини, яка сприймає світ цілісно, не розділяючи реальне і “придумане”. Ігри виробляють в учнів “рефлекс свободи”, адже рішення приймається шляхом природного пізнання – інтуїтивного відкриття. На заняттях імітаційно-ігрового типу діти вчаться через стосунки, контакти, тому в них формуються почуття співпричетності й співпереживання.

Аналіз попередніх досліджень. Наукові дослідження гри як методу навчання і виховання знаходимо у спадщині П.Блонського, В.Верховинця, П.Каптерева, Я.Корчака, А.Макаренка, С.Русової, В.Сороки-Росинського, В.Сухомлинського, К.Ушинського та ін. Глибоке розуміння ігрової діяльності започатковане у працях відомих вітчизняних психологів Л.Виготського, О.Запорожця, В.Зінковського, Д.Ельконіна, О.Леонтєва, С.Рубінштейна, Б.Теплова. Активні дослідження природи гри та можливості її використання у навчально-виховному процесі початкової школи зустрічаються в сучасних працях таких науковців як Н.Бібік, В.Бондар, І.Гудзик, Н.Кудикіна, Н.Підгорна, О.Савченко, Г.Тарасенко, В.Тіменко та ін. Феномен гри протягом усієї історії людства привертав до себе увагу визначних мислителів (Я.Коменський, Дж.Локк, Й.Песталоцці, Ф.Фребель, Ф.Шіллер та ін.). Зарубіжна педагогіка, психологія, культурологія (В.Акслайн, Ф.Бонтейдайк, В.Вундт, К.Гросс, К.Левін, Д.Мід, М.Монтессорі, Д.Селлі, Г.Спенсер, З.Фрейд, Й.Гейзінга) приділяють значну увагу дослідженням соціально-психологічної ролі та культурно-функціонального поля гри.

Мета статті: вивчення естетико-методичного аспекту ігрової діяльності у освітньому процесі на уроках мистецького циклу.

Виклад основного матеріалу. Н.Кудикіна розподіляє ігри на дві великі групи: творчі та ігри за правилами. До творчих ігор відносить: сюжетно-рольові, конструктивно-будівельні; ігри-драматизації, ігри з елементами праці; ігри-фантазування. Ігри за правилами мають такі різновиди: дидактичні; пізнавальні; розумові; спортивні; хороводні; народні; інтелектуальні; комп'ютерні; ігри-розваги [4].

Серед ігор, які може пропонувати педагог дітям особливе місце посідають музичні ігри. Головна їх мета – розвинути загальну та художню культуру дитини, сформувати його духовно-емоційну сферу. Використання гри допоможе урізноманітнити музичну діяльність дітей, сприятиме пробудженню любові до творів музичного мистецтва, що зробить процес навчання і виховання радісним і цікавим.

Музично-ігрова діяльність – це освітньо-виховний феномен, структурно і фундаментально підпорядкований мотиваційно-цільовим, змістовим, процесуально-організаційним завданням особистісного розвитку дитини; це засіб употужнення соціалізації дитини у процесі доцільного її

включення в добровільну, художньо спрямовану, полікультурно оснащену колективну взаємодію.

Музична гра – це активна діяльність, що спрямована на виконання музично-ритмічних завдань. Вона викликає у дітей веселий, бадьорий настрій, впливає на активність процесу розвитку рухів, формує музичні здібності, розвиває уяву, фантазію, музичне сприймання дітей.

Інтереси дітей нестійкі, ситуативні, ще чітко не визначені ні за жанрами мистецтва, ні за видами художньої діяльності. Образне мислення, потреба дітей у грі, перевтіленні, рольовій поведінці змушують педагога звернутись до гри як до діяльності, що в основі своїй містить синкретизм творчих проявів дітей і закладає основу для подальшого розвитку естетичних інтересів.

Музичні ігри завжди містять в собі розвиток дій, в яких сполучаються елементи цікавості, змагання з сенсорними завданнями. Мета ігрових дій полягає в тому, щоб допомогти дитині почути, розрізнити деякі властивості музичних звуків, а саме: їх висоту, силу, тривалість, тембр. Ігрові правила і дії, що систематично проводяться під час музично-дидактичних ігор допомагають планомірно і систематично розвивати музичний слух, виробляють уміння не просто слухати музичні твори, а й вслуховуватись в них, розрізнити зміну регістру, динаміки, ритму в одному творі. Крім того, музично-дидактичні вправи та ігри, особливо з використанням настільно-друкованого матеріалу, дозволяють дітям самотійно працювати в засвоєнні способів сенсорних дій.

Музично-дидактичні вправи займають не багато часу на музичних заняттях і можуть бути включені в розділи співу і музично-ритмічних рухів.

Можна виділити основні структурні компоненти гри: наявність об'єкта ігрового моделювання, загальної мети, підготовчий етап, розподіл дітей на групи (ролей між учасниками гри), взаємодія учасників гри, підбиття підсумку, індивідуальна, групова, колективна оцінка діяльності (самооцінка).

Під час проведення гри педагогу слід враховувати:

- Тривалість гри (серії ігор).
- Залучення всіх дітей групи.
- Розподіл функцій, ролей.

Найбільш придатним матеріалом для формування у дітей естетичних інтересів є ігри-драматизації. Саме гра-драматизація – це вже своєрідна “доестетична діяльність”, що поєднує в собі елементи гри і мистецтва, не відображує в загальній формі дій зображувального персонажу, а відтворює типове для нього. Другою важливою рисою є й те, як дитина створює той чи інший рольовий образ.

Значний виховний потенціал містить у собі така синтетична форма позакласної роботи, як гра-подорож. Вона надає можливість цілісно організовуючи дитячу музичну діяльність на тривалому відрізку часу, поєднуючи в собі різні форми роботи (екскурсії, вікторини, конкурси, бесіди, свята та ін.), активізує творче мислення дітей, значно підсилює інтерес до різних видів художньо-естетичного засвоєння музичного матеріалу, розвиває музичне сприймання дітей.

Ще однією умовою успішної організації ігрової діяльності дітей є моделювання творчої діяльності. Діти, граючись, входять в роль творця: поета, музиканта, художника, проникаючись тими почуттями і емоціями, які необхідні для створення того чи іншого образу. Наводимо приклад такої гри для учнів першого класу:

Палітра вражень

Дидактична спрямованість – розвиток у молодших школярів уміння аналізувати власні естетичні враження після уроку милування природою.

Розвивальні та виховні цілі – розвиток художнього смаку, набуття учнями художньо-естетичних вражень, виховання потреби в художньо-творчій інтерпретації власних вражень, виховання чутливості до краси довкілля.

Ігровий реквізит – малюнки до дидактичної казки, репродукції творів образотворчого мистецтва, фрагменти віршів, аудіозаписи музичних творів.

Хід гри

Педагог розповідає дітям казку:

“У зачарованому темному-темному лісі, куди промінчики сонечка не потрапляли, жили Їжачок, Зайчик та Білочка. Їм було дуже сумно та самотньо, тому друзі вирішили піти до Сонечка й попросити його зіграти їх ліс та зруйнувати чари злої чаклунки. Йшли Їжачок, Зайчик та Білочка три дні та три ночі й потрапили на квіткову галявину. Друзі гукали: “Сонечко, сонечко, зігрій наш ліс!”. Однак Сонечко була так високо, що не почуло прохання маленьких лісових мешканців. І тут до Їжачка звернулася квіточка волошка: “Подивіться на різнобарв’я кольорів квіткової галявини, на кумедні хмарки, запам’ятайте спів пташок, шелест листочків, дзюрчання струмочків і тоді своїми посмішками зруйнуєте чаклунські чари”.

Подякували лісові мешканці за слушну пораду і вирушили додому. Але тільки вони увійшли до лісу – затремтіли і злякалися, забули все, що чули і бачили красивого на квітковій галявині. І знову пішли Їжачок, Зайчик і Білочка на сонячну галявину за допомогою”.

– Скажіть, діти, а що потрібно зробити нашим друзям, щоб запам’ятати все, що побачили? Дійсно, Їжачок умів гарно малювати, тож він зобразив і волошку, і дерева навкруги, і струмочок, Зайчик написав гарні вірші, а Білочка створила музику.

Тож повернулись лісові мешканці додому і не забули нічого з того, що побачили та почули, своїми посмішками, малюнками, віршами та музикою перемогли хитру чаклунку. Усміхнулось і Сонечко вгорі й теплими промінчиками зіграло, осяяло ліс”.

Далі педагог підводить дітей до думки, що поети, художники й музиканти також втілюють свої враження в певній формі, щоб усім навкруги “стало тепліше”.

Умови гри: із запропонованого списку мистецьких творів вибрати ті, що відображають власні естетичні враження після уроку милування, наприклад, тема уроку милування: “Наш красень-дубок” (художні твори: І.Шишкін “Дубовий ліс у сірий день”; О.Шовкуненко “Дуби”; Н.Забіла “Під дубом зеленим”; Г.Тютюнник “Навіщо дубам листя взимку” та ін.).

Художній матеріал для вибору дітьми:

Запропоновані художньо-естетичні ігри можуть бути успішно використані як працівниками дошкільних закладів освіти, так і вчителями початкових класів, аби допомогти дітям у цікавій формі відкрити для себе і зрозуміти красу довкілля і мистецтва.

Висновки. Отже, ігровий підхід до організації сприймання музичних творів: активізує пізнавальну діяльність дітей, розвиває художньо-образне мислення; збагачує почуттєву сферу дітей, посилює емоційність сприйняття художньо-дидактичного матеріалу ;стимулює розвитку творчих здібностей, уяви, фантазії ;формує елементи художньо-естетичного досвіду ;сприяє релаксації, здійснює саморегуляції, забезпечує профілактику психічної втоми, подолання гіподинамії ;розширює музичний світогляд дитини, її загальнокультурний розвиток.

Література:

1. Зими́на А.Н. Основы музыкального воспитания и развития детей младшего возраста / А.Н. Зими́на – М.: Изд-во “Владос”, 2000. – С. 130-131, 167-180.
2. Кононова Н.Г. Музыкально-дидактические игры для дошкольников / Н.Г. Кононова – М., 1982. – С. 174.
3. Костина Э.П., Комисарова Л.Н. Наглядные средства в музыкальном воспитании дошкольников / Э.П. Костина, Н.Л. Комисарова – М., 1986. – С. 56-59.
4. Кудикіна Н. Ігрова діяльність молодших школярів у позаурочному навчально-виховному процесі / Н. Кудикіна – К.: КМПУ, 2003. – 272 с.
5. Пахальчук Н.О. Малечі про мистецькі речі (або як потрапити граючись до чарівного світу мистецтва) / Н.О. Пахальчук // Ї величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / за ред. Г.С. Тарасенко. – Вінниця : ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2009. – С. 253-271.
6. Тодосієнко Н.Л. Ігровий підхід до організації сприймання музики дітьми шестирічного віку / Н.Л. Тодосієнко // Ї величність гра : теорія і методика організації дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти : збірник статей / за ред. Г.С. Тарасенко. – Вінниця : ВДПУ ім. М.Коцюбинського, 2009. – С. 298-309.